

The education system in Azerbaijan and ensuring its competitiveness

Jala Mirzabekova

Senior research fellow, Institute of Economics of ANAS. Azerbaijan.

E-mail: jale.2003@mail.ru

<https://orcid.org/0000-0003-0584-000X>

Abstract. Education is one of the most important components of human development and is reflected in the Human Development Index as one of the three main components. At the same time, education expands a person's ability to acquire knowledge, skills and competencies, forms human capital, changes the quality of life and plays the role of a source of economic growth. From the point of view of human development, the educational process significantly expands human capabilities. It is no coincidence that, currently, the education system is one of the main priorities in achieving economic development of the country. For this reason, it is impossible to achieve high performance without providing the country's economy with highly qualified, professional staff. The education system in the Republic of Azerbaijan, especially the higher education system, has achieved quite high results. Unfortunately, the inadequate coverage of these indicators in Western rating agencies should be explained mainly by subjective factors. The article shows that the indicators reflecting the level of development of education in the Republic of Azerbaijan are higher than in other regional countries. Education confirms the so-called full implementation of the principle for all segments of the population. The article also presents proposals and recommendations to improve the competitiveness of the education system.

Key words: education, index, rating, competitiveness, strategy.

JEL B11, B12, B14, B15, B24, B25, B51; **UDC** 330.8

To cite this article: Mirzabekova J. (2022). The education system in Azerbaijan and ensuring its competitiveness. *Economic Growth and Social Welfare*, Issue II, pp. 32-40

Article history: Received – 02.04.2022; Accepted – 21.05.2022.

Azərbaycanda təhsil sisteminin mövcud vəziyyəti və rəqabətqabiliyyətliliyin təmin olunması

Jalə Mirzəbəyova

Böyük elmi işçi, AMEA İqtisadiyyat İnstitutu, Azərbaycan

E-mail: jale.2003@mail.ru

<https://orcid.org/0000-0003-3317-1458>

Annotasiya. Təhsil insan inkişafının ən mühüm tərkib hissələrindən biridir və insan inkişafı indeksində də üç əsas komponentdən biri kimi əks olunmuşdur. Eyni zamanda təhsil insanın bilik, bacarıq və səriştələr əldə etməsi sahəsində imkanlarını genişləndirir, insan kapitalını formalaşdırır, həyatın keyfiyyətini dəyişir və iqtisadi artımın mənbəyi rolunu oynayır. İnsan inkişafı baxımından təhsil prosesi insanın imkanlarını əhəmiyyətli dərəcədə genişləndirir. Həç də təsadüfi deyildir ki, Hal-hazırda təhsil sistemi ölkənin iqtisadi inkişafa nail olmasında əsas prioritetlərdən biri kimi çıxış edir. Bu səbəbdən də ölkə iqtisadiyyatının yüksək ixtisaslı, peşəkar kadrlarla təmin etmədən yüksək göstəricilərin əldə edilməsi qeyri-mümkündür. Azərbaycan Respublikasında təhsil sistemi, xüsusi ilə ali təhsil sistemi kifayət qədər yüksək göstəricilər əldə etmişdir. Çox təəssüf ki, həmin göstəricilərin Qərb reyting agentliklərində adekvat əks olunmaması əsasən subyektiv amillərlə izah olunmalıdır. Məqalədə göstərilir ki, Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişaf səviyyəsini əks etdirən göstəricilər digər regional ölkələrlə müqayisədə yüksəkdir. Təhsil əhalinin bütün təbəqələri üçün prinsipinin tam olaraq reallaşdırılması deyilən fikri təsdiq edir. Məqalədə eyni zamanda təhsil sisteminin rəqabətqabiliyyətinin yüksəldilməsi istiqamətində təklif və tövsiyələr təqdim olunmuşdur.

Açar sözlər: təhsil, indeks, reyting, rəqabətədavamlı, strategiya

JEL B11, B12, B14, ; UDC 330.8

Məqaləyə istinad: Mirzəbəyova J. (2022). Azərbaycanca təhsil sisteminin mövcud vəziyyəti və rəqabətqabiliyyətliliyin təmin olunması. *İqtisadi Artım və İctimai Rifah*, № 2, səh. 32-40.

Məqalə tarixçəsi: göndərilib – 02.04.2022; qəbul edilib – 21.05.2022.

Giriş / Introduction

Müasir dünya rəqabət münasibətlərinin bərqərar olduğu dünya kimi xarakterizə oluna bilər. Rəqabət eyni zamanda rəqabətədavamlılıq anlayışını ön plana çıxarır. Deyilənlərlə yanaşı, indiki dövrdə qloballaşma prosesi elm və təhsil sahəsində fəaliyyətin beynəlmilləşməsi ilə də diqqəti cəlb edir. Dünya səviyyəli universitetlər, ali təhsil müəssisələri beynəlxalq rəqabətqabiliyyətliliyi müəyyən edir. Bu səbəbdən də dövlət siyasətinin mühüm istiqamətlərindən biri ali məktəblərin inkişaf etdirilməsinin səmərəli inkişaf strategiyasının hazırlanmasıdır.

Daha sonra qeyd edilməsi yerinə düşərdi ki, müasir dövrdə, rəqəmsal iqtisadiyyatın bərqərar olduğu şərait təhsildə qabaqlayıcı tədbirlərin həyata keçirilməsini zəruri edir. Belə bir şəraitdə təhsil sferasının rəqabətədavamlılıq səviyyəsinin yüksəldilməsi məsələsi aktuallaşır. Müvafiq olaraq təhsilin keyfiyyəti məsələsi gündəmə gəlir. Eyni zamanda təhsil sferası qarşısında yeni keyfiyyət dəyişikliklərini zəruri edən bir sıra səbəblər də diqqəti cəlb edir.

Bunlar aşağıdakılardır:

- Cəmiyyətin yüksək templərlə inkişaf etməsi;
- Qloballaşma təmayülü və kommunikasiya formatının dəyişilməsi;
- rəqəmsal iqtisadiyyatın cəmiyyətin bütün sferalarına təsiri;
- cəmiyyətin demokratikləşdirilməsi, siyasi azadlıq, əhalinin sosial fəallığının artması;
- rəqabətin artması, qeyri peşəkar fəaliyyət sahələrinin azalması;
- məşğulluğun strukturu və təmayüllərinin dəyişilməsi;
- insan kapitalının rolunun artması;

Məhz bu təmayüllər Azərbaycan Respublikasında təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsi məsələsini gündəmə gətirmişdir.

Əsas hissə / Main Part

Ədəbiyyatların təhlili

Milli təhsil sistemlərinin, eyni zamanda ali məktəblərin, universitetlərin rəqabət mübarizəsinin nəzəri-metodoloji məsələləri xarici ölkələrin mütəxəssisləri F.Altbax, L.Armstrong, A.Qobs, C.Lombardi, B.Klark, C.Salmi, F.Xirş tərəfindən araşdırılmışdır. Həmçinin ali təhsildə rəqabət üstünlükləri ilə bağlı sistemli təhlillər Y.Vanq, X.Qrexem, S.Marcinson, A.Teyk, İ.Frumin və b. tərəfindən aparılmışdır. Burada önəmli məsələlərdən biri daha səmərəli dövlət strategiyalarının işlənilib hazırlanması ilə bağlıdır. Bir çox müəlliflər bir fikirdə yekdil rəydedirlər ki, müasir dövrdə ölkələrin innovasiyalı inkişafının hərəkətverici qüvvəsi rəqabətqabiliyyətli təhsil müəssisələrinin, universitetlərin yaradılmasıdır.

Metodologiya

Məqalədə tədqiqat üsulu kimi milli ali təhsil sistemlərinin, ali təhsil institutlarının statistik məlumatlarının analitik, iqtisadi metodlardan istifadə edilməklə təhlili seçilmişdir.

Təhsil xidmətləri ilə bağlı ümumi dəyərləndirmələr

Qloballaşmanın dərinləşməsi ilə təhsil xidmətləri sahəsində beynəlxalq əməkdaşlıqlar genişlənməkdədir. Təhsil xidmətlərinin idxal və ixracı xarici iqtisadi əlaqələr sistemində mühüm sferalardan birinə çevrilməkdədir. Təhsil xidmətləri bazarı sürətlə inkişaf etməkdədir. Belə bir zəmində qeyd etmək lazımdır ki, təhsil xidmətləri bazarının dəyəri 100 milyard ABŞ dollar dəyərində qiymətləndirilir (Gyulaliyev,2013). Ali təhsilə çəkilən xərclər həmin məbləğin yarısını təşkil edir. Təhsil xidmətləri bazarında aparıcı yer ABŞ, Böyük Britaniya, Almaniya, Fransa, Çin, Yaponiya, Rusiya, Kanada kimi dövlətlərə məxsusdur. Göründüyü kimi, təhsil xidmətləri bazarı təhsil sahəsində əsas əməkdaşlıq sahəsi kimi diqqəti cəlb edir. Azərbaycanda təhsil xidmətlərinin ixracı üçün kifayət qədər hüquqi, siyasi, ictimai, intellektual, infrastruktur potensialı mövcuddur.

Belə bir zəmində, mütəxəssislər ölkənin global təhsil sistemi bazarına daxil olması üçün bir sıra şərtlərə əməl olunmasını vacib hesab edirlər.

- Boloniya prosesinə qoşulma, beynəlxalq əlaqələrin inkişaf etdirilməsi strategiyasının hazırlanılması;
- Milli təhsil sisteminin keyfiyyətinin beynəlxalq standartlar səviyyəsinə yüksəldilməsi;
- Virtual universitetlərin yaradılması;
- Onlayn texnologiyalardan istifadə edərək yeni təhsil formalarının (məsafəli təhsil) inkişaf etdirilməsi;
- Milli təhsil sistemində innovasiyalı təhsil imkanlarının genişləndirilməsi və s.

Azərbaycanda təhsil sferasında müasir vəziyyətlə əlaqədar dəyərləndirmələr.

Azərbaycan Respublikasında təhsilə çəkilən xərclərlə əlaqədar mövcud vəziyyətin dəyərləndirilməsi yerinə düşərdi. Müvafiq olaraq qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan Respublikasında təhsilə çəkilən xərclər 2020-ci ildə ÜDM-in 2,5%-ni təşkil edir. Məktəbə qədər təhsillə uşaqların təmin olunma əmsalı 40%, ibtidai təhsillə uşaqların 100%, orta təhsillə uşaqların 94%-i, ali təhsillə təmin olunma səviyyəsi 28%, 15 yaşında və 15 yaşdan yuxarı əhalinin savadlılıq səviyyəsi 99. 8% olmuşdur (UNDP,2021)Azərbaycan Respublikasında təhsil xidmətləri göstərən müəssisələri aşağıdakı kimi qruplaşdırmaq olar:

- Məktəbəqədər təhsil (uşaq bağçaları, məşğələ mərkəzləri, hazırlıq qrupları);
- Orta təhsil (məktəblər, gimnaziyalar, liseylər);
- Ali təhsil (institutlar, universitetlər, akademiyalar);
- Ali məktəbdən sonra peşəkar təhsil.

Ölkədə təhsil alanların əksəriyyəti orta ümumtəhsil məktəblərində təhsil alırlar. Qeyd edilənlər təhsilin bütün əhalini əhatə etməsi konsepsiyasının reallaşdırılması ilə bağlıdır.

Azərbaycanda təhsilin bütün pillələri üzrə inkişaf dinamikası aşağıdakı cədvəldə öz əksini tapmışdır (Cədvəl 1). Aparılmış təhlil onu göstərir ki, 1990-cı illə müqaisədə 2020-ci ildə artaraq ali təhsil müəssisələrinin sayı artaraq 52, məktəbəqədər təhsil müəssisələrinin sayı artaraq 1825, əyani təhsil müəssisələrin sayı isə 4431 olmuşdur.

**Cədvəl 1. Müstəqillik illərində Azərbaycan Respublikasında
təhsil müəssisələrinin dinamikası**

Göstəricilər	İllər			
	1990	2001	2011	2020
Məktəbəqədər təhsil müəssisələrin sayı	2185	1794	1666	1825
Əyani ümumi təhsil müəssisələrin sayı	4268	4538	4516	4431
Qiyabi ümumi təhsil müəssisələrin sayı	88	13	7	5
Peşə təhsili müəssisələrinin sayı	176	109	108	103
Orta ixtisas təhsil müəssisələrinin sayı	78	69	59	61
Ali təhsil müəssisələrin sayı	17	44	51	52

Mənbə: <https://www.stat.gov.az/source/education/>

Azərbaycan Respublikasında təhsil sisteminin kəmiyyət və keyfiyyət məzmununun inkişaf etdirilməsi, diqqət mərkəzində olan məsələlərdəndir. Kəmiyyət və keyfiyyət göstəriciləri əsasında milli təhsil sistemində baş verən inkişaf təmayülləri haqqında dəyərləndirmələr etmək olar.

Müstəqillik illərində təhsil müəssisələrinin kəmiyyət məzmununun bərpası və inkişafına xüsusi diqqət yetirilmiş, kəmiyyət göstəricilərində diqqəti cəlb edən artım ali və orta təhsil müəssisələrinin kəmiyyətində baş vermişdir. Lakin təhsilin müasir dövrün tələblərinə uyğun inkişaf səviyyəsi haqqında mühakimələri, dünyanın digər milli təhsil sistemləri ilə müqayisəli təhlil şəklində aparılması ilə mümkündür. Belə bir zəmində təhsil indeksinə diqqət yetirilməsi yerinə düşərdi.

Təhsil indeksi üzrə əsas göstəricilərin tədqiqi

BMT hər il İnsan İnkişafı İndeksini dərc edir, bu indeksə təhsil indeksi, ümumi daxili məhsul və gözlənilən ömür müddəti daxildir.

Göründüyü kimi, dünya ölkələrində təhsil indeksi (Education index) BMT-nin inkişaf Proqramının kombinə edilmiş göstəricisidir. Bu göstərici əhalinin yaşlı hissəsinin savad səviyyəsi, təhsil alanların məcmu səviyyəsini əks etdirən göstəricilər əsasında müəyyənləşdirilir. İndeks 1980-ci ildən bu günə qədər hesablanır. Hesablamalar müntəzəm olaraq aparılır, indeks iki əsas göstərici üzrə ölkənin təhsil sahəsində səviyyəsini xarakterizə etməyə imkan yaradır:

- Yaşlı əhalinin savadlılıq indeksi (əhalinin 3/2 hissəsi) ;
- İbtidai, orta, ali təhsil alanların məcmu indeksi (əhalinin 3/1 hissəsi).

Göstərilən iki göstərici bir yekun göstəricidə ümumiləşdirilir. Göstəricilərin səviyyəsi 0-dan 1-ə qədər standartlaşdırılır. Nəticədə qeyd etmək lazımdır ki, təhsil indeksi kifayət qədər universal göstəricidir. Müvafiq olaraq bəzi göstəricilərə diqqət yetirək.

2020-ci ildə dərc edilmiş 2019-cu ilin məlumatlarına görə dünya ölkələrinin təhsil səviyyəsi indeksinə ilk onluğa aşağıdakı dövlətlər daxil edilmişdir.

Həmin göstəricilərə ilk on yerdə aşağıdakı dövlətlər qərarlaşmışlar; Almaniya 0,943; Norveç 0,930; Böyük Britaniya 0,928; Finlandiya 0,927; İslandiya 0,926; Yeni Zelandiya 0,926; Avstraliya 0,924; İrlandiya 0,922; Danimarka 0,920; İsveç 0,918 (Cədvəl 2).

Cədvəl 2. Dünya ölkələrinin təhsil indeksi üzrə reyting göstəriciləri

Reyting sıralaması	Ölkələr	İndeks göstəriciləri
1.	Almaniya	0.943
2.	Norveç	0.930
3.	Böyük Britaniya	0.928
4.	Finlandiya	0.927
5.	İslandiya	0.926
6.	Yeni Zelandiya	0.926
7.	Avstraliya	0.924
8.	İrlandiya	0.922
9.	Danimarka	0.920
10.	İsveç	0.918

Mənbə: <https://gtmarket.ru/ratings/education-index>

Müvafiq olaraq post sovet ölkələrində təhsil indeksi üzrə reytingini nəzərdən keçirsək Litva 16-cı yerdə (0,898); Latviya 20-ci yerdə (0,883); Estoniya 21-ci yerdə (0,882); Gürcüstan 26-cı yerdə (0, 862); Belarus 32-ci yerdə (0,838); Qazaxıstan 35-ci yerdə (0,830); Rusiya 39-cu yerdə (0,823); Ukrayna 47-ci yerə (0, 799); Ermənistan 64-cü yerdə (0.740); Qırğızıstan 70-ci yerdə (0.740); Özbəkistan 71-ci yerdə (0.729); Azərbaycan 80-i yerdə (0.711); Moldova 82-ci yerdə (0.711); Tacikistan 96-cı yerdə (0.682); Türkmənistan 111-ci yerdə (0. 653) qərarlaşmışlar. Bunlar isə Azərbaycanda təhsil sisteminin rəqabətqabiliyyətliliyi məsələsini gündəmə gətirir (Cədvəl 3).

Cədvəl 3. Postsovet ölkələrinin təhsil indeksi üzrə reyting göstəriciləri

Reyting sıralaması	Ölkələr	İndeks göstəriciləri
16.	Litva	0.898
20.	Latviya	0.883
21.	Estoniya	0.882
26.	Gürcüstan	0.862
32.	Belarus	0.838
35.	Qazaxıstan	0.830
39.	Rusiya	0.823
47.	Ukrayna	0.799
64.	Ermənistan	0.740
70.	Qırğızıstan	0.730
71.	Özbəkistan	0.729
80.	Azərbaycan	0.711
82.	Moldova	0.711
96.	Tacikistan	0.682
111.	Türkmənistan	0.653

Mənbə: <https://gtmarket.ru/ratings/education-index>

Göründüyü kimi, Azərbaycanda milli təhsil sisteminin daha da inkişaf etdirilməsi, beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması, təhsil xidmətləri bazarında rəqabətqabiliyyətliliyinin yüksəldilməsi xüsusi aktualıq qazanmaqdadır. Belə bir zəmində təhsilin rəqabətqabiliyyətliliyi səviyyəsinin yüksəldilməsi tədbirləri ilə bağlı xarici təcrübənin öyrənilməsi zərurəti hiss olunur.

Təhsil sahəsində beynəlxalq təcrübənin araşdırılması

Hər bir ölkə dünya səviyyəli ali məktəblərə sahib olmağı hədəfləyir. Bu hədəfə nail olmaq üçün çox saylı modellər formalaşmış, həmin modellər kimi aşağıdakıları göstərmək olar. Birinci model kimi genişlənmə (breadth-strategy) strategiyası göstərilə bilər. Bu model keyfiyyətli ali təhsildən dünya səviyyəli universitetlərə keçid adlanır. Bu model yüksək keyfiyyətli tədrisi təşkili ilə seçilir. Eyni zamanda əhalinin yüksək keyfiyyətli ali təhsil müəssisələrində təhsil alması imkanları genişləndirilir. Ali məktəblərdə elmi araşdırma potensialı tədricən artırılır. Belə bir strategiya adətən Qərbi ölkələrində tətbiq olunur.

İkinci strategiya modeli “dərindən” nüfuz etmə (depth-strategy) modeli adlandırılır. Bu modelin tətbiqi ilə dövlət dəstəyi ilə az saylı universitetlərdə mühüm vəzifələrin həll edilməsi hədəf kimi seçilir. Belə bir model adətən XX əsrin ikinci yarısında Cənubi Şərqi Asiya ölkələrində, Pekin Universitetində, Tokio Universitetində, Tayvan Universitetində, Seul Universitetində tətbiq olunmuşdur. İndiki dövrdə həmin model Səudiyyə Ərəbistan, Braziliyada tətbiq olunur. Üçüncü model yuxarıda göstərilən iki modelin kombinə edilmiş halda tətbiqi ilə diqqəti cəlb edir (breadth-depth-strategy). Belə bir model ABŞ, Çin və Qərbi ölkələrində tətbiq edilir (Satsik,2014).

Göründüyü kimi təhsilin keyfiyyəti ölkə iqtisadiyyatının uğurlu inkişafının göstəricisi kimi qəbul olunmaqdadır. Digər tərəfdən universitetlərin (ali məktəblərin) reytingi təhsil xidmətləri bazarında rəqabət mübarizəsinin aləti kimi diqqəti cəlb edir. Dünyada universitetlərin üç əsas reytingi vardır. Reytinglərdə universitetlər 2004-cü ildən fərqli metodlarla - World University Rankings - Britaniya nəşriyyatının reytingi, Time Higher Education (THE), Thomson Reuters informasiya qrupu ilə birlikdə qiymətləndirilir.

QS-World University Rankings (Böyük Britaniyanın Quacquarelli Symonds şirkəti, 2004-cü ildən aparılır. ARWU (the Academic Ranking of World Universities), dünya universitetlərinin akademik reytingi, 2003-cü ildən Şanxay universitetinin ali təhsil institutu tərəfindən müəyyənləşdirilir.

Bütün reyting qiymətləndirmələrində əsas meyarlardan biri indeksləşdirilən jurnallarda (Scopus, Web of Science, Science Citation Index-Expanded и Social Science Citation Index, Arts and Humanities Citation Index) materialların dərc edilməsidir (Bolsherotov, 2013).

Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişaf etdirilməsi, beynəlxalq standartlara yüksəldilməsi istiqamətində bir sıra institusional və maliyyə tədbirləri həyata keçirilmişdir. Müstəqillik illərində Azərbaycan Respublikasında təhsilin keyfiyyəti, qlobal təhsil xidmətləri bazarına inteqrasiya məsələləri xüsusi olaraq aktuallaşmaqdadır.

Azərbaycanda müstəqillik illərində təhsilin keyfiyyətinin beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması istiqamətində mühüm işlər görülmüşdür. Müvafiq olaraq “2009-2013-cü illərdə Azərbaycan Respublikasının ali təhsil sisteminə islahatlar üzrə Dövlət Proqramı”-nın qəbul olunması diqqəti cəlb edir. Proqramın məqsədi ölkənin ali təhsilinin Avropa təhsil məkanına inteqrasiyası, təhsilin cəlbədiciliyinin və rəqabətqabiliyyətliliyinin təmin edilməsi, ölkə iqtisadiyyatının inkişaf tələblərinə uyğun ali təhsilli kadrlara yaranan tələbatın təmin olunmasıdır (Təhsil,2021).

2018-ci ildə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin sərəncamı ilə “2019-2023-cü illər üçün Azərbaycan Respublikasında ali təhsil sisteminin beynəlxalq rəqabətliyi artırılması üzrə Dövlət Proqramı” qəbul edildi. Müvafiq olaraq 2019-cu ildə

Nazirlər Kabineti tərəfindən "Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının xaricdə doktorantura səviyyəsində təhsilinin maliyyələşdirilməsi və seçiminə dair Qaydalar" təsdiq olundu. Proqramın icrasını təmin etmək məqsədilə müxtəlif qurumlara ayrı-ayrı vəzifələr həvalə edildi. Bu vəzifələrin yerinə yetirilməsində koordinasiya Təhsil Nazirliyi tərəfindən həyata keçirilir.

"2019-2023-cü illər üçün Azərbaycanda ali təhsil sisteminin beynəlxalq rəqabətliyi artırılması üzrə Dövlət Proqramı"nın "2007-2015-ci illərdə Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrdə təhsili üzrə Dövlət Proqramı"nın davamı hesab etmək olar. Bu proqram strateji əhəmiyyət daşıyan sahələr üzrə milli kadrların hazırlanılması məqsədini daşıyır (News,2021).

Belə bir zəmində qeyd etmək lazımdır ki, "2019-2023-cü illər üçün Azərbaycan Respublikasında ali təhsil sisteminin beynəlxalq rəqabətqabiliyyətliyi artırılması üzrə Dövlət Proqramı"nın maliyyələşdirilməsi üçün ayrılacaq vəsaitin həcmi müəyyənləşdirildi.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin 31 dekabr 2021-ci il tarixli "Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondunun 2021-ci il büdcəsi haqqında" fərmanında müvafiq Dövlət Proqramında qeyd edilən istiqamət üzrə maliyyələşdirmə məsələləri öz əksini tapıb (APA,2022).

Nəticə/ Conclusion

Bu gün təhsil sistemi ölkənin iqtisadi inkişafa nail olmasında sistem yaradan element kimi çıxış edir. Bu səbəbdən də ölkə iqtisadiyyatının yüksək ixtisaslı, peşəkar kadrlarla təmin etmədən yüksək göstəricilərin əldə edilməsi qeyri mümkündür. Azərbaycan Respublikasında təhsil sistemi, xüsusi ilə ali təhsil sistemi kifayət qədər yüksək göstəricilər əldə etmişdir. Çox təəssüf ki, həmin göstəricilərin qərb reyting agentliklərində adekvat əks olunmaması əsasən subyektiv amillərlə izah olunmalıdır. Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişaf səviyyəsini əks etdirən göstəricilər kifayət qədər güclüdür. Təhsil əhalinin bütün təbəqələri üçün prinsipinin tam olaraq reallaşdırılması deyilən fikri təsdiq edir.

Ədəbiyyat siyahısı / References

Bolsherotov A.L. Mirovoy reyting universitetov: dogmat i peregrat. A nuzhno li? Chast I. reytingi universitetov mira // Zhilishchnoye stroitelstvo. 2013. №4., c.17-23

Gyulaliyev M. G., Manafova E. K., Osnovnyye svoystva mezhdunarodnykh obrazovatelnykh uslug v Azerbaydzhanе // Ekonomika obrazovaniya. 2013. №4.

Satsik V.I., Determinanty globalnoy konkurentosposobnosti universitetov: v poiske effektivnoy strategii razvitiya vysshego obrazovaniya na Ukraine // Voprosy obrazovaniya. 2014. № 1, s. 134-161

<https://www.stat.gov.az/source/education/>

<https://tehsil.biz/news/az/17166/Azrbaycanda-son-10-ild-thsilin-keyfiyyatinin-beynlxalq-standartlara-uyunladrlmas-istiqamtind-mhm-addmlar-atlb>

<https://525.az/news/171895-dovlet-proqrami-sayesinde-inanilmaz-bir-elmi-muhite-yol-tapdim>

<https://apa.az/az/xeber/sosial-xeberler/Azrbaycan-ali-thsil-sisteminin-beynlxalq-rəqabtliliyinin- artirlmasi-ucun-205-milyon-manat-ayrilacaq-622858>

<https://hdr.undp.org/en/countries/profiles/AZE>

<https://gtmarket.ru/ratings/education-index>

Система образования в Азербайджане и обеспечение ее конкурентоспособности

Жале Мирзабекова

Старший научный сотрудник,
Институт Экономики НАНА. Азербайджан.
E-mail: jale.2003@mail.ru

Резюме. Образование является одним из важнейших компонентов человеческого развития и отражено в Индексе человеческого развития как один из трех основных компонентов. В то же время образование расширяет возможности человека в приобретении знаний, навыков и компетенций, формирует человеческий капитал, изменяет качество жизни и играет роль источника экономического роста. С точки зрения человеческого развития образовательный процесс значительно расширяет возможности человека. Не случайно, что в настоящее время система образования является одним из главных приоритетов в достижении экономического развития страны. По этой причине невозможно добиться высоких показателей без обеспечения экономики страны высококвалифицированными, профессиональными кадрами. Система образования в Азербайджанской Республике, особенно система высшего образования, достигла достаточно высоких результатов. К сожалению, недостаточное освещение этих показателей западными рейтинговыми агентствами следует объяснять в основном субъективными факторами. В статье показано, что показатели, отражающие уровень развития образования в Азербайджанской Республике выше, чем в других странах региона. Реализация принципа образования для всех слоев населения также подтверждает указанную мысль. Также в статье представлены предложения и рекомендации по повышению конкурентоспособности системы образования.

Ключевые слова: образование, индекс, рейтинг, конкурентоспособность, стратегия.